

Redaktionelt forord

Serendipitet

Begrebet serendipitet bruges om eksperimenter, hvor man finder noget andet, end det man søger. Begrebet vedrører et paradoks, som man finder i både videnskab og kunst. Søgeprocesser forudsætter skarpsindighed, præcision, omhyggelighed og samtidig et samarbejde med heldet eller tilfældigheden. Spørgsmålet er hvordan heldet og tilfældet bliver en del af en metode som både rummer kontrol og kontroltab. Det vil sige, at den »detektiviske« proces foruden rationalitet og systematik må rumme uorden og irrationalitet. Specielt indenfor kunsten og kreative processer har man arbejdet med dette paradoks, og en af metoderne er gennem regler og obstruktioner af indlærte automatikker at give rum for held og tilfældighed.

Besluthed, præcision, grundighed og det veludførte arbejde er baseret på en form for træning, som er grundlaget for, at »heldet« indtræffer. Det betyder imidlertid, at man må acceptere at træne og lære sig grundighed og evnen til den præcise gentagelse uden at vide, hvad dette kan komme til at betyde. Der er et tilsyneladende paradoksalt forhold i det, at træningen går forud for en viden om hvad dygtigheden skal bruges til. Og pointen er måske ligefrem, at dette er en forudsætning eller et vilkår for at finde netop det, som man på forhånd ikke vidste, at man manglede. Der er ingen tvivl om, at det er en provokerende erfaring: at handlingen kommer før betydningen, og at handlingen kan trænes uafhængig af betydningen.

Serendipitet kan man givet opfatte som transkulturelt vilkår, der kan genfindes i alle kulturer, naturligvis med forskellige forklaringsrammer af historisk, metafysisk eller religiøs karakter. Eksempelvis er de græske tragedier fyldt med vilkårlige handlinger, som først senere lader sig forstå som udslag af nødvendige principper. Kong Ødipus handler for at undgå en profeti, hvorefter han skulle dræbe sin fader og ægte moderen, men netop derved opfylder han denne, fordi han handler i blinde uden af kende sin egen identitet. I denne sammenhæng ser vi på, serendipitet i det moderne. Kontingens er et vilkår i modernitetens historie sammen med forestillingen om systematisk planlægning og udvikling. I det moderne bliver *det tilfældige* en central kategori i kraft af fraværet af almene overgribende forklaringsrammer og forudsætter valg af bestemte distinktioner og selektioner, arbejdsprincipper og regler. Serendipitet peger på dette indre paradoks: Jo mere viden, der er tilgængelig desto mere har vi brug for midlertidige begrænsninger. Det er disse begrænsninger som gør serendipitet muligt som et metodisk greb.

Selve begrebet har en oprindelse i romantikken og formodentlig dens længsel efter det, som unddrager sig sproget og begreberne og som forbindes med

labyrinthiske omveje, misforståelser, rystelser eller i formernes tilfældige sammenspil. Serendipitet er således ofte noget der metaforisk sagt indtræffer i eventyrernes rejser i *det fremmede*. I moderne kunst er serendipitet ofte anvendt – både i samtidskunsten og i samtidsteatret – som arbejdsmetode. Eksempelvis kan man sige at den såkaldte *devising*, baserer sig på en udvikling, hvor det ikke drejer sig om hurtigst muligt at nå et bestemt resultat, men gennem processen at udvikle, finde materiale eksternt og internt i gruppen som til sidst kan sorteres og samles til en eller anden form for helhed som så betegner en kollektiv interaktion mellem teatergruppen og materialet. Metoden vender op og ned på traditionelle hierarkier i sædvanlige teaterproduktioner og genskaber så at sige gruppen og dens refleksioner og reaktioner i forhold til et givet materiale. Serendipitet er også et begreb man kan støde på indenfor karriereplanlægning, organisations- og procesudvikling. Moderne kunst drejer sig i høj grad om at genskabe det fremmede. Både som et tema i værket og som en tilskueroptik. Derved brydes vaner og traditioner og igennem den skabte uorden bliver det muligt at opdage og finde nye iagttagelsesprincipper både på og i verden. Man kunne mene at globaliseringen i høj grad er et fænomen som forrykker vante positioner og omvender forholdet mellem fremmed og velkendt, det ukendte og det dagligdags og på den måde gør nye uventede fund mulige.

Ethvert uventet fund er naturligvis ikke nødvendigvis et godt og interessant fund. Det peger på det centrale spørgsmål at serendipitet også må vurderes kvalitativt og kvalitet for hvem. Med andre ord skaber spørgsmålet om uventede fund også et vigtigt spørgsmål om begrænsning og valg mellem givne fund.

Artiklerne er foranlediget af symposiet *Serendipitet. En brainstorm mellem videnskab, kunst og design*, 15-16. februar 2007. Symposiet blev arrangeret af tidsskriftet Peripeti og Centre for Theatre Laboratory Studies (CTLS) i samarbejde med Odin Teatret. Formålet var at skabe en diskussion af grundlaget og forudsætningerne for *serendipitet* i kunstneriske og videnskabelige eksperimenter. I symposiet var der bl.a. indlæg af dekan, Bodil Due, Det Humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet, professor Tomas Bohr, Danmarks Tekniske Universitet. Robert Nurgberg, Concept Developer, B&O og direktør Svend Larsen, Statsbiblioteket. Desuden deltog Odin Teatret, Palle Granhøj Dans og danser Søren Sundby, billedkunstneren Kirsten Justesen, skuespiller Claus Damgaard og instruktøren og kuratoren Willy Flindt, medgrundlægger af Hotel Pro Forma. Symposiet er dokumenteret på dvd og findes i CTLS' arkiv.

Svend Larsens udgangspunkt er en bog om serendipitet skrevet af to amerikanske sociologer Robert Merton og Elinor Barber: *The Travels and Adventures of Serendipity* og han foretager herfra overvejelser om begrebets anvendelighed i kulturforvaltning og specielt biblioteksvæsenet. Erik Exe Christoffersen skriver om konstruktionen af serendipitet specielt i kunstneriske processer gennem obstruktion. Dertil kom-

mer to artikler af Eugenio Barba, Odin Teatret som vedrører teatrets kunstneriske arbejde med serendipitet.

Symposiet var støttet af Akademiet for Æstetikfaglig Forskeruddannelse og Forskningsfokuseringsområdet Globalisering.